

BARN OG SAMLIVSBRUDD

Hvordan arbeider pedagogisk leder i barnehagen med barn og samlivsbrudd?

Chatrine Moe Jussen

[Kandidatnummer: 1127]

BACHELOROPPGAVE

[BNBAC3900]

Trondheim, Mai 2020

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.0 Innledning s. 4

- 1.1 Begrunnelse for valg av tema s. 4
- 1.2 Valg av problemstilling s. 5
- 1.3 Begrepsavklaring s. 5
- 1.4 Oppgavens oppbygning s. 5

2.0 Teori s. 6

- 2.1 Samlivsbrudd og foreldresamarbeid s. 6
- 2.2 Reaksjoner og tegn hos barn s. 7
- 2.3 Omsorg s. 9
- 2.4 Anerkjennelse s. 10
- 2.5 Barnelova s. 11

3.0 Metode s. 12

- 3.1 Metodebeskrivelse s. 12
- 3.2 Valg av metode – intervju s. 12
- 3.3 Utvalg av informanter s. 13
- 3.4 Planlegging av datainnsamling s. 13
- 3.5 Gjennomføring av intervju s. 14
- 3.6 Behandling av data s. 14
- 3.7 Metodekritikk s. 15
- 3.8 Etske retningslinjer s. 16

4.0 Funn og drøfting s.17

- 4.1 Foreldresamarbeid s. 17
- 4.2 Omsorg og anerkjennelse s. 19
- 4.3 Hjemmet som skulle være den stabile basen s. 20
- 4.4 De sårbare barna s. 21
- 4.5 Grønne tanker – glade barn s. 23

5.0 Avslutning s. 24

6.0 Litteratur s. 26

7.0 Vedlegg s. 28

7.1 Intervjuguide s. 28

7.2 Informasjon- og samtykkeskjema s. 29

1.0 INNLEDNING

I april 2020 kom det nye oppdateringer over *ekteskap og skilsmisser* i Norge. Ifølge Statistisk sentralbyrå var det i 2019 inngått 19 855 ekteskap og 9 609 skilsmisser (Statistisk sentralbyrå (SSB), 2020). Den tradisjonelle kjernefamilien blir i dagens samfunn utfordret av andre familieformer, og det er ikke like vanlig at mor, far og barn bor under samme tak.

«I 2017 opplevde omtrent 20 000 barn at foreldrene ble skilt eller separert», fastslår Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), 2019). Da det stadig er flere barn som vokser opp med foreldre som samboere, er det ikke tilsvarende tall på hvor mange samboerpar med barn som gikk fra hverandre. Derfor kan vi si at det ikke finnes et nøyaktig tall for hvor mange barn som hvert år opplever at foreldrene går fra hverandre (Bufdir, 2019). Det viser seg at andelen barn som bor med begge foreldrene synker jo eldre barna blir. Tre av fire barn under 18 år bor sammen med begge foreldrene sine (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), 2018).

I *Foreldresamarbeid* skriver Glaser at «foreldrerollen er endret, livet i familien er generelt mer travelt og oppjaget, og stadig flere barn opplever at foreldrene skiller lag og finner seg en ny partner» (2018, s. 28). Den tradisjonelle kjernefamilien fremstår ikke lenger som monopol for familiedannelse fordi den blir utfordret av andre familieformer. Eksempelvis kan andre familieformer være slik som aleneforelderfamilier, to- og fler-kjernefamilier, homofile og lesbiske foreldre (likekjønnede familier), fosterforeldre, steforeldre m.m. (Glaser, 2018, s. 30). I barnehagen er det sett på som både sentralt og viktig å alminneliggjør ulike familieformer slik at ingen barn opplever seg som diskriminert i barnehagehverdagen, hevder Glaser (2018, s. 31). Det understrekes i rammeplanen at barnehagen skal synliggjøre et mangfold i familieformer hvor de skal sørge for at alle barn får sin familie speilet i hverdagen (Rammeplanen for barnehagen: innhold og oppgaver 2017, s. 12). En pedagogisk leder skal blant annet sørge for at rammeplanen oppfylles gjennom det pedagogiske arbeidet, i tråd med god faglig skjønn (Rammeplanen for barnehagen: innhold og oppgaver 2017, s. 15).

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Tema barn og samlivsbrudd er et tema som interesserer meg i stor grad. Det kommer nok av at jeg selv har opplevd samlivsbrudd mellom mine foreldre som barn hvor dette samlivsbruddet har påvirket meg til den jeg er i dag. I tillegg kjenner jeg langt flere som har

skilte foreldre enn at foreldrene fremdeles er sammen. Videre har jeg valgt tema barn og samlivsbrudd fordi jeg alltid har hatt en interesse for barn og jeg har et ønske om at alle barn skal ha det bra rundt andre og med seg selv. Jeg har også et ønske om å få mer kunnskap på område barn og samlivsbrudd. Jeg anser tema som relevant i barnehagelæreryrket da det er stor sannsynlighet for at jeg i årene framover vil møte barn som har skilte foreldre eller at foreldrene er midt i denne skilsmisseprosessen. Jeg ønsker av denne grunn å få mer kunnskap om hvordan pedagogisk leder i barnehagen arbeider med tema barn og samlivsbrudd.

1.2 Valg av problemstilling

Min problemstilling er som følgende: *Hvordan arbeider pedagogisk leder i barnehagen med barn og samlivsbrudd?*

1.3 Begrepsavklaring

I denne oppgaven vil samlivsbrudd være en fellesbenevnelse for at foreldrene til barnet flytter fra hverandre. Det er i dagens samfunn mange samboerforhold med barn uten et ekteskap. Jeg har valgt å bruke et begrep som innebærer både skilsmisse og brudd i et samboerforhold.

1.4 Oppgavens oppbygning

Oppgaven min er delt inn i teoridel, metodedel, funn og drøftingsdel, og til slutt en avslutningsdel. I kapittel to presenteres teori som er relevant for drøfting av problemstillingen. Du vil kunne lese om samlivsbrudd og foreldresamarbeid, reaksjoner og tegn hos barn, omsorg, anerkjennelse og Barnelova. I det følgende kommer metodekapittelet. Her presenter jeg teori og begrunnelse for valg av metode. Videre kommer kapittel fire som tar for seg funn og drøfting. Jeg vil her ved hjelp av teori og data drøfte for å kunne gi et svar på problemstillingen. Til slutt kommer en avslutning på oppgaven.

2.0 TEORI

I dette kapittelet blir det redegjort for spesifikke teorier og begreper som anses som relevant og som anvendes senere i oppgaven.

2.1 Samlivsbrudd og foreldresamarbeid

Det er sentralt å ta med teori på samlivsbrudd da dette er mitt hovedtema for oppgaven. Foreldresamarbeid er sentralt i barnehagen, og kanskje spesielt i situasjoner der barn og foreldrene går gjennom et samlivsbrudd. Derfor er kapittelet om samlivsbrudd og foreldresamarbeid tatt med som en del av teorien i oppgaven.

Moxnes skriver i *Skånsomme skilsmisser* at foreldreskap etter samlivsbrudd blir ofte diskutert i media, og media kan være gode til å framstille foreldreskapet på en negativ måte. De velger som oftest ut de vanskeligste og verste tilfellene av et samlivsbrudd og det er da lett å få det inntrykket av at skilte foreldre vanligvis er i konflikt med hverandre, de samarbeider dårlig, og i liten grad deler omsorgen til barna (Moxnes, 2003, s. 95). Mødrene blir framstilt som vinnere og fedre bli framstilt som tapere i de fleste skilsmisser, men på den andre siden er virkeligheten en annen og det store flertallet av foreldre samarbeider godt (Moxnes, 2003, s. 95).

Mange foreldre tenker kanskje på separasjon og skilsmisse som en avslutning på forholdet hvor det riktige er å gjøre seg ferdig med det som har vært, for så å begynne på nytt et annet sted eller med en annen person. «Skilsmisse er slutten på ekteskapet og på ektefellerelasjonen, men ikke på foreldreskapet, det er livsvarig» (Moxnes, 2003, s. 96). Moxnes peker på at barn vil bli sviktet hvis foreldrene legger fortiden bak seg og starter på nytt. Foreldreskap er noe en forelder deler med den andre forelder gjennom hele livet (Moxnes, 2003, s. 96). Så lenge barn er barn må foreldrene samarbeide de første årene etter bruddet, og de bør samarbeide fordi det er til det beste for barn. Det skrives at dersom samarbeidet mellom foreldrene er mer vennlig og omfattende, dess bedre er det for barn. Foreldrene skal videre samarbeide for å vise barn kjærlighet og interesse og det er barn selv som understreker viktigheten av et foreldresamarbeid (Moxnes, 2003, s. 97). På den andre siden skriver Moxnes at dersom foreldrene ikke samarbeider vil oversikten over barn bli sviktet, og det vil videre skape et tomrom eller et ukontrollerbart felt mellom foreldrene som barn kan ta utnytte av. Foreldrene vil for eksempel ikke kunne greie å ha oversikten over hva barna gjør. En utnyttelse kan for

eksempel være at mor trodde sønnen var hos far, og far trodde sønnen var hos mor, hvor sønnen verken er hos mor eller far, men oppholder seg et annet sted (Moxnes, 2003, s. 97).

Det er mange foreldre som insisterer på at de ikke trenger å samarbeide etter et brudd og det eneste faste de trenger, er faste avtaler om henting og bringing i barnehagen. Et slikt foreldreskap skriver Moxnes at på fagspråket kalles for *parallelt* eller *distansert* foreldreskap (2003, s. 98). Det blir en veldig todelt fordeling da foreldrene mener når barna er hos mor, bestemmer mor, og når barna er hos far, bestemmer far. Det går heller ikke an å tvinge fram et samarbeid hvis mor eller far ikke vil det (Moxnes, 2003, s. 98).

Bratterud og Emilsen (2013, s. 124) skriver at i et samlivsbrudd er foreldrene i en sorgperiode og det kan derfor være utfordrende for dem å se bruddet fra barna eller andres perspektiv. Foreldrene kan få dårlig samvittighet for hva de utsetter barna for, og de kan engste seg for framtiden. I en slik periode vil mange foreldre ha manglende evne til å prioritere barns grunnleggende behov foran sine egne. Det understrekes at «det kan være problematisk å få foreldre til å forstå at det er bra barnehagen er godt informert om forholdene hjemme som berører barna, spesielt i en situasjon som mange opplever som veldig privat» (Bratterud og Emilsen, 2013, s. 124). Det er også sentralt å nevne at «barnehagen bør informere alle foreldre om barnehagens rett og krav på informasjon om endringer i hjemmet som kan påvirke barnet» (Bratterud og Emilsen, 2013, s. 124). En god forutsetning for foreldresamarbeid handler i stor grad om at barnehagepersonalet bør utvikle sine holdninger, respekt og forståelse for at foreldre er forskjellige (Glaser, 2017, s. 17). Det kreves faglig og personlig kompetanse av barnehagepersonalet for å være en god samtalepartner. Barnehagepersonalet bør også forholde seg profesjonell i møte med foreldre hvor dette innebærer å være tolerant, sensitiv, fleksibel, fordomsfri og anerkjennende (Glaser, 2018, s. 17).

2.2 Reaksjoner og tegn hos barn

Det er et stort mangfold av barn i barnehagen, og alle barn kan reagere svært ulikt og vise til ulike tegn i forskjellige situasjoner som barnehagepersonalet bør være observant på, som ved et samlivsbrudd. Derfor er kapitlet om reaksjoner og tegn hos barn tatt med som en del av teorien i oppgaven.

Når et samlivsbrudd oppstår kan barn reagere svært ulikt. Noen barn kan bli skuffet og trist,

og opplever et samlivsbrudd som vanskelig, mens andre barn kan holde sine reaksjoner tilbake, av hensyn til seg selv, til mor eller far. Noen barn kan også være lettet over at det endelig skjer en forandring. Juul (2018, s. 31) hevder at for barn er samlivsbrudd alltid en stor sorg, og barn i alle aldre er flinke på å skjule sin sorg for foreldrene. Det kan ta 3-4 år for barn å komme over sorgen (Juul, 2018, s. 31).

Ifølge Haaland (2002, s. 96) starter barn i barnehagealder å etablere seg et begynnende syn på hva et hjem er. For barn i barnehagealder er hjemmet den stabile basen som ikke forandrer seg og barna har en tanke om at hjemmet er deres familie, og slik skal det være for alltid. Her vil altså barn bli utfordret på definisjonen av meningsinnholdet i hva som er et hjem og hva som er en familie da samlivsbrudd oppstår. Hjemmet som er den stabile basen og som ikke skulle forandre seg, er i forandring. Haaland (2002, s. 96) skriver så at barn i barnehagealder forteller oss andre hva de tenker og føler gjennom sin atferd. Dermed kan de voksne i barnehagen få signaler gjennom barns atferd på hvordan de reagerer på at foreldrene går fra hverandre. Det pekes på at reaksjon som sinne kan bli framhevet hos barn som opplever samlivsbrudd. Tryggheten blir til engstelighet og det kan forekomme stressreaksjoner hvor barn starter å tisse på seg, bite negler eller stamme. Tilbaketrekning som å gjøre seg usynlig kan oppstå og ved at voksne viser de er til stede for barn uten å presse seg på vil dette være en støtte. Det gir en følelse av at barna blir sett og at barna ikke er alene (Haaland, 2002, s. 97-98).

Det å ha god kontakt hele veien og danne et godt foreldresamarbeid med både mor og far vil minske risikoen for at barn skal få det vanskelig etter samlivsbrudd. Siden samlivsbrudd er blitt mer vanlig i dagens samfunn kan det være lett å glemme at det kan være traumatisk for barn som opplever at foreldrene flytter fra hverandre, forklarer Bratterud og Emilsen (2013, s. 123). Det kan forekomme endring i atferd, tristhet og depresjon hos barn som opplever konfliktfylte samlivsbrudd. Et tegn på at det har skjedd noe som gjør at en må ha ekstra oppmerksomhet på barn kan være en registrert endret oppførsel. Barn som ikke helt forstår den situasjonen de er i kan ofte få vondt i magen eller hodet. Dette er vanlig hvis noe er vanskelig og de er redde eller gruer seg til noe. Søvnproblemer, mareritt og trøtthet kan være tegn på at det er noe, og hos barn kan sorgreaksjoner oppstå når barn opplever samlivsbrudd (Bratterud og Emilsen, 2013, s. 123). Videre skrives det at disse barna kan bli mer aggressive og kan fort bli sinte på foreldrene sine. Videre kan følelsen av aggresjon og sinne gå utover foreldrene når barna blir hentet i barnehagen. Foreldrene kan møte på avvisning i en

hentesituasjon og et annet tegn er at barn kan bli veldig omsorgsfulle og overbeskyttende ovenfor sine foreldre (Bratterud og Emilsen, 2013, s. 123). Det er på en annen side viktig å presisere at disse reaksjoner og tegn kan skyldes langt flere forhold enn samlivsbrudd, slik som Bratterud og Emilsen også har presiserer (2013, s. 123).

Det er slik at alle barnehager i Norge skal bygge sitt arbeid på det som står i rammeplanen. I et av avsnittene der står det at barn skal få støtte i å mestre motgang og håndtere utfordringer. Barn skal bli kjent med egne og andres følelser (Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver, 2017, s. 13). Derfor er det viktig at barnehagen følger opp de barna som har behov for ekstra støtte til å mestre motgang og håndtere utfordringer slik at barna kan mestre dette på en god måte.

2.3 Omsorg

Omsorg er sentralt i barnehagen, og kanskje spesielt i situasjoner der barn er ekstra sårbare, som ved et samlivsbrudd. Derfor er kapittelet om omsorg tatt med som en del av teorien i oppgaven.

I *Kontakt med barn* skriver Askland at den grunnleggende omsorgen er definert som det å bry seg om og ta vare på andre menneskers beste. Begrepet blir utdypet ved å si at vi kan se på omsorg som en virksomhet rettet mot et annet menneske. Tanken er å imøtekomme de behovene dette menneske har. I omsorg ligger måten du møter et annet menneske på, og også måten en handler i forhold til dette menneske på (Askland, 2011, s. 58-59). Definisjon ovenfor tydeliggjør at omsorg inneholder et sterkt læringselement. Læringselementet handler om å støtte utviklingen og de sentrale utviklingsområdene. Definisjonen rommer perspektiv som både er fysiske, psykiske og etiske (Askland, 2011, s. 59)

Omsorg har en verdi i seg selv og skal prege alle situasjoner i hverdagslivet. Det skal komme til uttrykk når barn leker og lærer, i still, under måltid og i påkledning. I for eksempel støtte, trøst eller oppmuntring kan barn selv gi uttrykk til andre mennesker at de trenger omsorg (Askland, 2011, s. 56). Det er svært viktig for barn å kjenne trygghet til omsorgspersonen og barn er avhengig av den fysiske og psykiske nærheten til den voksne. Ansvaret for å gi trygghet gjennom kjærlighet og ved å sette grenser ligger hos den voksne. Hva som er til barnets beste skal den voksne også kunne vurdere. Hvis et barn er lei seg og trenger trøst, er det en trygget for barnet å vite at omsorgspersonen gir den trøst som trengs. Dersom en

omsorgsperson sjeldent eller aldri viser til en slik trygghet, for eksempel ved at personen ikke bryr seg eller overser barna, vil det fort bli til at den trygge basen hos omsorgspersonen forsvinner (Askland, 2011, s. 62-63). Barn kan da slutte å søke omsorg og trygghet hos denne omsorgspersonen. Den som representerer trygghet for barna må være stabil og forutsigbar. Både ved å være fysisk til stede og å være stabil i forhold til følelsesmessige reaksjoner. Sistnevnte er sett på som viktigst, forklarer Askland (2011, s. 62).

Omsorg har en forutsetning som handler om at omsorgspersonen er interessert i og ønsker å ha det ansvaret omsorg krever. Mennesker som arbeider med mennesker er nødt til å ha en grunnleggende generell interesse for omsorgsfeltet (Askland, 2011, s. 63). Det er verdt å nevne at barnehagelærerutdanningen er en utdanning som har med mennesker å gjøre. En barnehagelærers jobbhverdag handler i stor grad om å være omringet av andre mennesker, både rundt voksne og barn. En barnehagelærer vil i stor grad gjøre det som er for barnets beste. Det viser seg at mennesker som søker barnehagelærerutdanning er svært entydige at det å bety noe for andre er den viktigste faktoren for å velge yrket (Askland, 2011, s. 64).

2.4 Anerkjennelse

Anerkjennelse er sentralt på mange måter i barnehagen, og kanskje spesielt i situasjoner der barn har et behov for å bli sett og verdsatt for den de er. Derfor er kapittelet om anerkjennelse tatt med som teori i oppgaven.

Alle mennesker har et grunnleggende behov for anerkjennelse, og en forutsetning for anerkjennelse er den menneskelige evnen vi har til å innta andres perspektiv. En kan vite noe om og forstå et annet menneskes smerte, glede eller sorg, men du kan ikke vite alt. Det er umulig for deg å fortelle nøyaktig hvordan det andre menneske innerst inne opplever situasjonen. Dette gjør til at det både blir kjent og fremmed (Schibbye og Løvlie, 2017, s. 49). Schibbye og Løvlie (2017, s. 50) skriver så at anerkjennelse innebærer å se, forstå, bekrefte og verdsette den andre. Rammeplanen understreker at barnehagen skal bidra med at alle barn føler seg sett. Alle barn skal bli anerkjent for den de er og det skal bli synliggjort den enkeltes plass og verdi i felleskapet (Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver, 2017, s. 12).

Vi kan skille mellom å møte den andre som et subjekt eller å møte den andre som et objekt, altså en subjekt-subjekt-holdning eller en subjekt-objekt-holdning. En subjekt-subjekt-holdning kan forklares ved at du tar tak i deg selv som et eget individ. Det kan forklares ved

at du er den som er ekspert på deg selv. Du får tak i dine egne følelser av tilstedeværelse, vilje og handlekraft. Det er en slik holdningen vi er ute etter når det kommer til anerkjennelse (Schibbye og Løvlie, 2017, s. 52). Det er sentralt å nevnte at synet på barn har endret seg ved at vi i dag forholder oss til barn som subjekter. Barn skal være selvstendige aktører med egne rettigheter (Glaser, 2018, s. 14). På den andre siden kan en subjekt-objekt-holdning forklares først og fremst ved at et objekt er en ting. Det vil igjen si at du som menneske behandler et annet menneske som en ting og ikke som et eget individ. Ved å behandle et annet menneske som et objekt fratår du deres subjektive stemme og du fratår deres subjektive selvstendighet. Du behandler det andre mennesket som om du selv vet best. Det er svært krenkende for andre mennesker å bli behandlet som objekter (Schibbye og Løvlie, 2017, s. 52).

2.5 Barnelova

Da et samlivsbrudd oppstår er det svært sentralt å være klar over hva Barnelova understreker, og det er viktig å vite hva barn i en slik situasjon og andre situasjoner som oppstår har rett og krav på. Derfor er kapittelet om Barnelova tatt med som en del av teorien i oppgaven.

Barnets beste betyr i store ord «de relasjoner og livsvilkår som er optimale for barnets trivsel og videre utvikling av menneske og samfunnsborger» (Juul, 2018, s. 9). For å ivareta barnets beste har en barnehageansatt yrkesetisk og juridisk plikt. Barnehagepersonalet har også et etisk og moralsk ansvar for å bidra til at alle barn har gode utviklingsmuligheter. Barn har rett på å få beskyttelse mot handlinger som kan skade dem og barn har rett på å få dekket sine grunnleggende behov. Barn har også rett til medvirkning og medbestemmelse i avgjørelser som påvirker deres liv (Bratterud og Emilsen, 2013, s. 63).

Barnelova krever at foreldrene skal høre hva barnet har å si før de tar avgjørelser om barnet personlige forhold. Foreldrene skal legge vekt på hva barnet mener alt etter hvor gammelt og modent barnet er. «Eit barn som er fylt sju år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt, skal på informasjon og høve til å seie meininga si før det blir teke avgjerd om personlege forhold for barnet, mellom anna foreldreansvar, kvar barnet skal bu fast og samvær» (Barnelova – bl, 1981, § 31). Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver understreker at «alle handlinger og avgjørelser som berører barnet, skal ha barnet best som grunnleggende hensyn» (2017, s. 11). Det understrekes videre i rammeplanen at «barna skal møtes som individer, og barnehagen skal ha respekt for barnets opplevelsesverden» (2017, s. 11).

3.0 METODE

I dette kapitlet vil jeg presentere bruken av metode. Jeg starter med å beskrive hva en metode er.

3.1 Metodebeskrivelse

Når det er noe vi vil undersøke er metoden redskapet vårt. Metoden hjelper oss til å samle inn data. Data er den informasjonen vi trenger til undersøkelsen vår (Dalland, 2019, s. 51). Det finnes flere former for metoder hvor to av dem er kvalitativ og kvantitativ metode. Vi kan si at kvalitativ og kvantitativ metode er de to hovedtypene. Jeg har valgt å bruke den kvalitative metoden og skal like under dette avsnittet gå mer inn på valg av metode.

Min problemstilling er som følgende: *Hvordan arbeider pedagogisk leder i barnehagen med barn og samlivsbrudd?*

3.2 Valg av metode – intervju

Jeg fant ganske fort ut at jeg ville bruke den kvalitative metoden hvor jeg videre ville gjennomføre intervju for å komme mer i dybden på forskningen min. Jeg valgte intervju fordi da hadde jeg mulighet til å møte informantene ansikt til ansikt, noe jeg foretrekker aller best. Jeg valgte også intervju fordi da hadde jeg mulighet til å stille oppfølgingsspørsmål ettersom hvordan intervjuet utartet seg.

I *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* skriver Bergsland og Jæger at kvalitative forskningsmetoder kan «brukes til systematisering av og gi innsikt i menneskelige uttrykk, enten språklige ytinger (i skrift eller tale) eller handling (atferd)» (2014, s. 66). En kvalitativ metode som intervju er basert på et subjekt-subjekt-forhold mellom forsker og informant og begge parter påvirker forskningsprosessen. I en kvalitativ forskning er det et stort spekter av ulike innsamlingsmetoder. Det kan være innsamlingsmetoder som intervju, observasjon, gjennomføring av prosjekter, analyse av dokumenter, bilder, videoopptak og samtaler. Jeg valgte intervju for å gå mer i dybden på forskningen min. Ifølge Bergsland og Jæger (2014, s. 67) er en viktig målsetning ved å velge den kvalitative metoden det å gå i dybden. En annen viktig målsetning er å oppnå forståelsen av sosiale fenomener, der det å kunne fortolke disse fenomenene får stor betydning.

3.3 Utvalg av informanter

En forsker bestemmer seg først for hvilke personer som må delta for at det skal være mulig å få samlet nødvendig data. Dette kalles for strategisk utvelgelse av informanter (Johannesen, Tuft og Christoffersen, 2016, s. 117). Min strategiske utvelgelse av informanter var å intervju personer med barnehagelærerutdanning. Jeg ville personene skulle ha en stilling som pedagogisk leder på en avdeling til barn i alder 3-6 år. Videre valgte jeg å intervju to pedagogiske ledere fra to ulike barnehager. Informantene var i tillegg fra to ulike kommuner som er relativt langt fra hverandre.

Mine utvalgte barnehager ble en kommunal og en privat barnehage. Informant A ble ferdig med sin utdanning som barnehagelærer i 2013, men har flere års erfaringer fra å ha arbeidet i barnehage. Informant B ble ferdig med sin utdanning som barnehagelærer i 2010, men har også flere års erfaring fra å ha arbeidet i barnehage.

Min relasjon til informantene er både kjent og ukjent. Jeg arbeider i samme barnehage som en av mine informanter, så vi er kollegaer. Den andre informanten er ukjent for meg, men jeg har møtt vedkommende en gang for lenge siden. Jeg kjente på en trygg atmosfære hos mine informanter da intervjuet foregikk.

3.4 Planlegging av datainnsamling

Som nevnt ovenfor valgte jeg å intervju, og når det kommer til intervju så har ikke denne strategien noen strenge regelverk. Når en intervjuundersøkelse skal forberedes er hensikten å besvare spørsmålene *hva, hvorfor og hvordan*. Hva skal jeg spørre om, hvorfor disse spørsmålene, og hvordan skal de formuleres? Det står at det å skaffe seg en begrepsmessig og teoretisk forståelse av fenomenet som skal undersøkes gir forskeren et grunnlag for tilførelse av ny kunnskap. For å kunne stille de riktige og viktigste spørsmålene er kunnskap om fenomenet nødvendig (Bergsland og Jæger, 2014, s. 70). I forkant av spørsmålene jeg formulerte til intervjuguiden (vedlegg 1) fant jeg inspirasjon til spørsmål i gamle bacheloroppgaver med omtrent samme tema som jeg hadde valgt ut. Jeg hentet inspirasjon i form av hvordan intervjuguidene i bacheloroppgavene var utformet, jeg kikket på hvor mange spørsmål som var med og jeg kikket på hvilke temaer som ble belyst i spørsmålene. Jeg leste meg opp på relevante litteratur som passet til mitt tema barn og samlivsbrudd og jeg prøvde å formulere åpne spørsmål fordi det ville gi meg et bedre og fyldigere svar.

3.5 Gjennomføring av intervju

Intervju er en mellommenneskelig situasjon, hevder Bergsland og Jæger (2014, s. 72). Det er en samtale mellom to partnere om et tema av felles interesse. Intervjueren må etablere en atmosfære hvor den intervjuede føler seg trygg nok til å snakke fritt om sine følelser og egne opplevelser (Bergsland og Jæger, 2014, s. 72).

En uke før jeg gjennomførte intervjuene sendte jeg ut min intervjuguide til informantene. Dette valgte jeg å gjøre slik at informantene skulle få danne seg noen tanker før intervjuet, ved at de fikk sett på spørsmålene jeg hadde formulert. Mine informanter etterspurte også om intervjuguiden i forkant av intervjuene.

Mine intervju ble gjennomført ulikt. Det ene intervjuet ble gjennomført ved at jeg møtte informanten over et møte i barnehagen. Intervjuet ble gjennomført på et kontor og det var meg og informanten til stede. Grunnet covid-19 var jeg nødt til å gjennomføre et intervju over en telefonsamtale. Hvis dette ikke hadde vært en hindring til min gjennomføring av intervjuet hadde jeg møtt informanten over et intervju ansikt til ansikt.

Mitt inntrykk av informantene var at dem begge hadde satt av god tid for å svare utfyllende på spørsmålene mine. Det var ingen av dem som hastet seg videre til neste spørsmål. Dialogen fløyt godt gjennom begge intervjuene og jeg følte en trygghet i begge samtalene. De trakk inn gode relevante erfaringer og kom med egne tanker rundt tema.

3.6 Behandling av data

Et analysearbeid handler om å redusere datamengden, skape orden, struktur og mening. Det er lettere å få en oversikt over datamaterialet når det er strukturert. Noen dager etter jeg hadde gjennomført begge intervjuene hentet jeg fram datamaterialet. Bergsland og Jæger (2014, s. 81) skriver at den vanligste prosedyren er å omgjøre det innsamlede datamaterialet til skriftlig tekst. Jeg gjennomførte intervjuene uten lydopptaker, så min innsamlede data var allerede i skriftlig tekst. Det jeg gjorde videre var å lese nøye gjennom min innsamlede data.

Intervjuguiden min er delt inn i tre deler hvor det er en del som tar for seg spørsmål om omsorg, en del om samlivsbrudd og en del om barnet. Ettersom jeg leste valgte jeg å markere ut det viktigste og det mest relevante for å få svar på problemstillingen inn i ulike farger. Jeg

valgte meg ut en farge til hvert tema, altså en farge til omsorg, en annen farge til samlivsbrudd og en siste farge til tema barn. Dette valgte jeg å gjøre fordi jeg synes det var mer oversiktlig enn at alle markeringer hadde vært i samme farge.

Da jeg var ferdig med å lese og markere ut det viktigste av det innsamlede datamaterialet, noterte jeg ned noen stikkord. I tillegg satt jeg noe av datamaterialet opp mot hverandre. Jeg synes det da var lettere å se hva informantene hadde svart på samme spørsmål. På noen av spørsmålene har informantene gått mer i dybden enn hva den andre har gjort. Mye av dataen jeg samlet inn anser jeg som relevant for å få svar på problemstilling min.

Bergsland og Jæger (2014, s. 82) hevder at ved strukturering eller klargjøring fjerner du overflødig materiale som ikke har noen betydning for formålet med problemstillingen. Eksempelvis kan det dreie seg om overlappende uttalelser og digresjoner i samtalen. Selv om jeg anser på mye av datamaterialet som relevant, så er det en del data som ikke har like stor betydning for formålet med problemstillingen. Dette materialet har jeg ikke tatt med videre i prosessen.

3.7 Metodekritikk

Jeg har vært litt usikker på om jeg skulle intervjuer to eller tre informanter. Jeg var redd for at jeg ikke kom til å få bra nok datamateriale hvis jeg valgte ut to informanter, men etter gjennomføringen av intervju nummer to fant jeg raskt ut at jeg hadde fått det datamaterialet jeg trengte. Jeg kjente i tillegg på at mitt valg av metode var riktig.

I et intervju kan det ligge en mulig feilkilde i selve kommunikasjonsprosessen, hevder Dalland (2019, s. 60). Det dreier seg om spørsmålene er oppfattet riktig eller om intervjueren har forstått svaret riktig. Jeg opplevde at mine informanter oppfattet spørsmålene riktig. Ble noe uklart spurte de meg om de hadde forstått spørsmålet riktig. Siden jeg ikke hadde lydopptaker, men valgte å notere for hånd, gjentok jeg noen ganger det informantene sa muntlig slik at jeg var sikker på at jeg hadde hørt rett. En svakhet ved innsamling kan være at en glipper viktig data under intervjuet. Dette fordi jeg noterte ned for hånd og var nødt til å ha fokuset på flere ting, som å stille spørsmål, lytte, svare og notere.

Bergsland og Jæger (2014, s. 80) påstår det ikke er en metode som er feilfri, og som forsker er det viktig å være bevisst over sin egen metode ved å være kritisk og reflektert. I kvalitative

studier kan reliabilitet knyttes til spørsmålet om troverdighet, om hvor pålitelig datamaterialet er. Mitt intervju kunne blitt gjennomført om igjen med andre informanter i samme barnehage. Hvis svarene hadde blitt like, kunne vi begynt å snakke om høy reliabilitet rundt dette tema i barnehagen.

Under intervjuene hadde jeg ikke tilgang på lydopptaker. Jeg valgte selv å notere ned datamaterialet for hånd og dette har sine ulemper. En av ulempene kan være at det er utfordrende for meg som intervjuer å få med meg alt som blir sagt. Jeg får heller ikke skrevet ned ordrett av det informantene forteller under intervjuet. Viktige utsagn som informantene forteller kan derfor bli oversett. Det kan i tillegg være utfordrende å være en aktiv lytter siden det samtidig skal noteres. Blikkontakten blir forstyrret da jeg som noterer bytter på å ha blikket på informantene og i notatboka for å notere.

3.8 Etiske retningslinjer

En bacheloroppgave skal anonymiseres. Det er viktig som student å kjenne til de etiske retningslinjene for en bacheloroppgave. Like viktig er det å følge dem og studenten må ta dette på alvor. Jeg har ikke innhentet personopplysninger og har dermed ikke hatt behov for å søke Norsk senter for forskningsdata. Jeg har gjort et muntlig samtykke.

I forkant av intervjuene sendte jeg ut et informasjons- og samtykkeskjema (vedlegg 2). I dette skjema stod det informasjon om hva som er formålet med prosjektet, hvem som er ansvarlig, hva det innebærer for dem å delta og at det er frivillig å delta. Det er som hovedregel skrevet at forskningsprosjekter som inkluderer personer skal bare settes i gang etter deltakerens informerte og frie samtykke. Informantene har til enhver tid rett til å avbryte sin deltagelse. Avbrytelsen skal ikke få negative konsekvenser for informantene (Bergsland og Jæger, 2014, s. 84). Både før og under intervjuene har det vært åpenhet rundt disse retningslinjene og jeg har svart på spørsmål som informantene mine har lurt på.

Konfidensialitet går ut på at du ikke offentliggjør personlig data som kan avsløre deltagerens identitet (Bergsland og Jæger, 2014, s. 85). Jeg vil bruke fiktive navn under drøftingen hvor jeg har valgt å kalle informant A for Stine og informant B for Berit.

4.0 FUNN OG DRØFTING

I dette kapitlet har jeg valgt å slå sammen funn og drøfting til et kapittel. Jeg vil presentere mine viktigste funn som gir et utgangspunkt for videre drøfting av problemstillingen.

I dette kapitlet vil jeg løfte frem og besvare problemstillingen:

Hvordan arbeider pedagogisk leder i barnehagen med barn og samlivsbrudd?

4.1 Foreldresamarbeid

Det virker som at Stine og Berit er i gode dialoger med foreldrene til barna på deres avdelinger. Stine presiserte tydelig under møte hvor viktig det er at du som pedagogisk leder, barnehagelærer eller assistent må gjøre deg kjent med og skaper tillitt til foreldrene til de barna du skal passe. Du må selv være i forkant av å bli kjent med begge foreldrene, sa Stine. Glaser (2017, s. 17) skriver at som barnehagepersonell bør en utvikle sine holdninger, respekt og forståelse for at foreldre er forskjellige. Det kan være enklere å danne et godt samarbeid med et foreldrepar enn et annet foreldrepar. Det kan ta lenger tid for moren å skape tillitt til deg som pedagogisk leder enn hva faren bruker. Foreldrenes meninger bør i høyest grad respekteres dersom en vil at et samarbeid skal gå i riktig retning. I tillegg må barnehagepersonalet forholde seg profesjonelt i møte med foreldrene (Glaser, 2017, s. 17). På den ene siden skal du som barnehagepersonell bli kjent med foreldrene til barna du passer, men du skal likevel forholde deg profesjonelt. Derfor kan det bli sett på som viktig å finne den gode balansen som forteller deg hvor grensen går mellom å være for privat og ikke. Mange foreldre kan også oppleve et samlivsbrudd som noe veldig privat, hevder Bratterud og Emilsen (2013, s. 124). Og ved å danne et godt foreldresamarbeid basert på trygghet, tillit og åpenhet kan det være enklere for foreldrene å for eksempel informere barnehagen at familien går gjennom et samlivsbrudd. Det vil ikke være behov for barnehagen å vite alt familien går gjennom, men barnehagen har rett og krav på informasjon om endringer i hjemmet som kan påvirke barnet (Bratterud og Emilsen, 2013, s. 124).

Til tross for at media framstiller foreldreskap etter samlivsbrudd på en negativ måte, har verken Stine eller Berit erfart store utfordringer i samarbeid med foreldre som ikke lenger bor sammen (Moxnes, 2003, s. 95). Stine og Berit har møtt på situasjoner hvor foreldrene har vært åpne, lukka og noen foreldre vet ikke helt selv hva som har eller vil skje. Berit peker likevel på utfordringer ved et felles samarbeid mellom mor og far der hun gir eksempel ved at

foreldrene ikke lenger er i dialog med hverandre. Hun forklarer at i en slik situasjon må en for eksempel sette opp to separate foreldremøter. Det skrives som nevnt ovenfor at barnehagepersonalet bør forholde seg profesjonell i møte med foreldre og det innebærer blant annet å være fleksibel (Glaser, 2018, s. 17). Separate foreldremøter er et godt eksempel på fleksibilitet. I samme eksempel kan det trekkes paralleller til det Moxnes på fagspråket kaller for *parallelt* eller *distansert* foreldreskap hvor foreldrene insisterer på at de ikke trenger å samarbeide etter et brudd (Moxnes, 2003, s. 98). Her vil også utfordringen komme ved at for eksempel hverdagslige beskjeder må gis separat. Et slikt foreldreskap kan tenkes at blir en veldig todelt og tungvinn fordeling, og videre kan det føre til at barna blir en salgs kasteball i midten av foreldrene, noe som bør unngås. Isteden for at beskjeden går fra far til mor, går beskjeden fra far, barn og så til mor. Annet eksempel er hvis en beskjed går fra far, barn og til barnehagen og en annen beskjed går fra mor, barn og til barnehagen. Her vil det kunne dannes forvirringer for alle parter, og det er ikke å utelukke at slike situasjoner kan påvirke barna. Ifølge Moxnes (2003, s. 96) bør foreldrene samarbeide fordi det er til det beste for barna, og som pedagogisk leder eller som annen ansatt i barnehagen vil det derfor være svært sentralt å fremme viktigheten av et felles samarbeid der mor og far er tilstede. Hvis samarbeide mellom foreldrene er mer vennlig og omfattende, dess bedre er det for barna (Moxnes, 2003, s. 97).

Under møte fortalte Stine at det finnes en lov for alt. I dette tilfelle, er det sentralt å nevnte Barnelova § 31, «rett for barnet til å vere med å avgjerd». Barn som er sju år og yngre skal få lov til å si meningen sin før det blir tatt avgjørelser om personlige forhold for barnet (Barnelova – bl, 1981, § 31). Siden dette er avgjørelser som innebærer foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og avgjørelser om samvær, kan Barnelova § 31 knyttes sterkt opp mot barn og samlivsbrudd. Videre fordi loven handler om barn som er sju år og yngre, noe som vil si at de er barnehagebarn. Loven viser så til at barn har rett til å si sin mening, rett til medbestemmelse i eget liv og rett til å vite hva som skal skje videre i deres liv. Dette kan også knyttes til barnets beste hvor ansatte i barnehagen har yrkesetisk og juridisk plikt for å ivareta barnets beste (Bratterud og Emilsen, 2013, s. 63).

Mitt inntrykk er at Stine og Berit som pedagogiske ledere i barnehagen arbeider og ser viktigheten i å fremme et godt felles samarbeid med mor og far. Og kanskje enda viktigere er det å fremme et godt felles samarbeid når det kommer til barn og samlivsbrudd fordi det til det beste for barna. Mitt inntrykk er at mine informanter, Stine og Berit, vil barn det beste. En forutsetning for barns beste kan tenkes at starter ved å danne et godt samarbeid med

foreldrene.

4.2 Omsorg og anerkjennelse

I møte med Stine fortalte hun at som pedagogisk leder på sin avdeling vil hun at omsorg skal ha en stor betydning i barnehagehverdagen. Da jeg spurte hvorfor svarte hun at det var fordi omsorg er noe som er så stort, og en finner omsorg i ganske mye. Først og fremst handler omsorgen i barnehagen om å dekke primærbehovene til barna, hvor Stine ga eksempler i å dekke behov som mat og drikke. Dette kan knyttes opp til at omsorg har en verdi i seg selv og omsorgen skal prege alle situasjoner i hverdagen. Omsorg skal komme til uttrykk iblant annet stell, under måltid og i påkledning (Askland, 2011, s. 56). Stine fortalte videre at hun så på god omsorg som det å være til stede i hverdagen, være tilgjengelig for barna og det å kunne se behovene til barna. Stine sa at det å være trygg i sin rolle, enten om det er som pedagogisk leder, som barnehageansatt eller assistent er viktig. En må kunne stole på seg selv og tro på at de valgene en tar for barna er riktige og at det viser til god omsorg.

I møte med Berit fortalte hun at omsorg rommer et kjærlighetsmoment, hvor det handler om å ivareta barna emosjonelt og fysisk. I sammenheng med Askland sin teori skrives det at den som representerer trygghet for barna må være stabil i forhold til følelsesmessige reaksjoner (2011, s. 62). Som ved et samlivsbrudd, da barn er ekstra sårbare kan det trygge barna å vite at de voksne i barnehagen er stabile i forhold til følelsesmessige reaksjoner. Berit fortalte videre at omsorgspersonen må møte barn med respekt, varme og anerkjennelse. «I min barnehage, men også i alle andre barnehager er det et mangfold av barn, noe som vil si at ingen er like», sa hun. Det er viktig å møte alle barn som selvstendige og unike individer, og av den grunn vil omsorgen variere fra barn til barn. Noen barn har behov for mer omsorg enn andre barn, fortalte hun.

Svarene til Stine og Berit kan tyde på at de har en relativt lik forståelse av begrepet. Med tanke på at de assosierte begrepet som stort, hvor det handler om å bry seg om andre mennesker. Det kan trekkes paralleller til definisjonen av den grunnleggende omsorgen Askland skriver om som er definert som det å bry seg om og ta vare på andre menneskers beste (Askland, 2011, s. 58). I arbeid med barn og samlivsbrudd vil omsorg stå sentralt, og da spesielt i situasjoner der barn er ekstra sårbare, som ved et samlivsbrudd. Opplever barn at samlivsbruddet er vanskelig og sårt, vil det være en støtte for barn å vite at de voksne i barnehagen er til stede og kan vise til god omsorg. Stine sa under møte at det å arbeide med

mennesker er en givende og utrolig spennende jobb. Dette kan ses i sammenheng med at mennesker som søker barnehagelærerutdanning er svært entydige at det å bety noe for andre er den viktigste faktoren for å velge yrket (Askland, 2011, s. 64). Jeg sitter igjen med et inntrykk av at mine informanter, Stine og Berit har en interesse for omsorgsfeltet og de ønsker å ha det ansvaret omsorgen krever. Dette kan også samsvare med Askland sin teori hvor en forutsetning for omsorg handler om at en er interessert i og ønsker å ha det ansvaret omsorg krever (Askland, 2011, s. 64).

I møte med Stine tok samtalen veien mot anerkjennelse og viktigheten av anerkjennelse. Hun fortalte at barn i barnehagen skal bli sett på som subjekter, og ikke som objekter. Eksempelvis kan dette være at barn skal bli sett på som selvstendige aktører med egne rettigheter, og ikke bli sett på som en ting. Ved å ha en subjektiv holdning er det du som er ekspert på deg selv og det er du som vet best om det som angår deg og ditt liv (Schibbye og Løvlie, 2017, s. 52). For de barna som opplever et samlivsbrudd er det barna selv som er eksperten på seg selv, og samlivsbruddet angår først og foreldrene, men også barna. Som pedagogisk leder er en til stede for barna og en har evnen til å innta barnas perspektiv. På den ene siden kan en vite noe om barnas smerte, fortvilelse eller sorg over samlivsbruddet, men på den andre siden kan en ikke vite alt. Dette er noe som gjør det både kjent og fremmed (Schibbye og Løvlie, 2017, s. 49). Rammeplanen understreker blant annet at alle barn skal bli anerkjent for den de er (Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver, 2017, s. 12). Som pedagogisk leder er det derfor sentralt å ha en forståelse for betydningen av anerkjennelse og betydningen av hva en subjektiv og en objektiv holdning er. I møte med Stine var hun tydelig på at det er den subjektive holdningen som skal være til stede i barnehagehverdagen og uansett hva.

4.3 Hjemmet som skulle være den stabile basen

Stine forteller i møte at hun opplever at barn synes det er vanskelig i forhold til det å være hos mor og det å være hos far. Dette kan ses i sammenheng der barn begynner å etablere seg et begynnende syn på hva et hjem er. Barnehagebarn har en tanke om at hjemmet er den stabile basen som ikke vil forandre seg. Da samlivsbrudd oppstår og mor og far flytter fra hverandre vil meningsinnholdet i definisjonen i hva som er et hjem og hva som er en familie oppstå (Haaland, 2002, s. 96). Det kan derfor ses på som sentralt at barnehagepersonalet fremmer for eksempel de gode sidene ved å ha to hjem, og at en fremmer at det er for mange barn veldig vanlig å ha to hjem å gå til. I det pedagogisk arbeid med et sånn tema kom Stine med to eksempler hvor det ene var å ha samtaler rundt tema hjem og familie med barna. Det andre

eksempelet var å ha bøker om tema på avdelingen. Da det kom til samtaler om hjem og familie fortalte Stine under møte at slike samtaler var som oftest spontane i hennes barnehage ved at barna selv dro opp spørsmål om det. Da det i dag finnes langt flere familieformer enn den tradisjonelle kjernefamilien vil det være positivt å fremme slike samtaler. Slike samtaler vil blant annet danne et grunnlag som synliggjør et mangfold i familieformer hvor det videre bør sørges for at alle barn får sin familie speilet i hverdagen (Rammeplanen for barnehagen: innhold og oppgaver 2017, s. 12). Ulempen med at slike samtaler er spontane i barnehagen til Stine er at ansvaret blir liggende hos barna. Selv om barnehagepersonale svarer og fører samtalen videre da barna er nysgjerrige, kan det likevel være utfordrende for barna å ta opp slike samtaler. I arbeid med barn og samlivsbrudd kan slike samtaler bli sett på som svært sentralt fordi det vil skape nysgjerrighet, undring og forståelse for at det i dag finnes mange ulike familieformer og mange typer ulike hjem. Eksempelvis kan det være to- og flerkjernefamilier, homofile og lesbiske foreldre (likekjønnede familier) eller fosterforeldre (Glaser, 2018, s. 30). Ulike hjem kan være der mor, far og barn bor i et felles hus eller der mor og datter bor i et felles hus og far bor i et hus alene. Variasjonen er så mangt og det er ikke lenger et eksempel som er riktig.

4.4 De sårbare barna

Stine og Berit ser på barn som opplever samlivsbrudd som mer sårbare enn andre barn. Stine forteller at det selvsagt varierer fra barn til barn, og noen barn er mer sårbare enn andre barn. Siden mine informanter ser på barn som opplever samlivsbrudd som mer sårbare enn andre barn kan det tenkes at det er viktig i arbeid med barn og samlivsbrudd å trygge barn til å vise at det er greit å være sårbar i en slik situasjon, men også i andre situasjoner senere i livet. Det er videre viktig å ikke stemple alle barn som opplever samlivsbrudd som sårbare fordi alle barn er ulike, og det kan hende at et barn ikke føler på en like stor sårbarhet som et annet barn gjør. Like viktig er det å vite at samlivsbrudd kan være traumatisk for barn hvor de opplever at mor og far flytter fra hverandre (Bratterud og Emilsen, 2013, s. 123). Her kan det også ses på som viktig å ikke tenke seg til at det er traumatisk for alle barn som opplever samlivsbrudd, men at det kan være traumatisk for noen barn.

Berit fortalte under møte at barn kan være flinke på å skjule sin sårbarhet, tristhet eller sorg som i en situasjon som ved samlivsbrudd. Det kan her trekkes paralleller til hva Juul skriver om barn og sorg. Han skriver at for barn er samlivsbrudd alltid en stor sorg, og barn er flinke på å skjule sin sorg for foreldrene (Juul, 2018, s. 31). Av den grunn kan det tenkes at det er

viktig at pedagogiske leder, men også andre som jobber i barnehagen fanger opp dette hos barna. Det vil bli mer sårbart og vondt hvis et barn går rundt med denne sårbarheten innvendig. Det beste er om barna føler en trygghet til en eller flere voksne i barnehagen slik at barna kan få fortalt hva de føler på så raskt som mulig.

Stine erfarer at barn som har gått gjennom et samlivsbrudd er mer utrygge, mer sine og mer frustrerte i hverdagen. Stine har tidligere hatt erfaringer ved at disse barna har fått et dårligere selvbilde og i et tilfelle har hun opplevd utising på et barn. Noen av disse eksemplene kan ses i sammenheng med hva Haaland skriver om barn og deres atferd. Haaland (2002, s. 96) skriver at barn forteller oss andre hva de tenker og føler gjennom sin atferd. Det blir peket på at reaksjon som sinne kan bli framhevet hos barn som opplever samlivsbrudd. Engstelighet og stressreaksjoner hvor barn starter å tisse på seg, bite negler eller stamme kan forekomme. Barn kan også starte å gjøre seg mer og mer usynlig for andre (Haaland, 2002, s. 98). Det kan ses på som viktig å være observant på slik type endret atferd hos barn og spesielt i situasjoner som ved et samlivsbrudd. Alle barn reagerer for en grunn og like viktig er det for dem å bli tatt på alvor. Erfaringene Stine har nevnt ovenfor tar fram de vonde og sårbare sidene ved et samlivsbrudd på lik linje som Haaland trekker fram i sin teori om de vonde og sårbare sidene. Å arbeide med barns følelser i barnehagen kan gjøre barna samt barnehagepersonale mer bevisst på barns endret atferd, reaksjoner og tegn. Et tegn på at det er noe kan være at barn som opplever samlivsbrudd ofte får vondt i magen eller hodet. Søvnproblemer, mareritt og trøtthet kan være tegn på at det er noe, og hos barn kan sorgreaksjoner oppstå når barn opplever samlivsbrudd (Bratterud og Emilsen, 2013, s. 123). Like viktig er det å hjelpe de barna som er blitt mer utrygge, mer sinte eller mer frustrerte til å mestre den følelsen de sitter inne med. Det kan være vanskelig for barn å forstå sine egne følelser.

Jeg har tolket det slik at Berit synes det er verst i de tilfellene hvor barn opplever et konfliktfylt samlivsbrudd. Hun gir eksempel ved der foreldrene har kranget så mye før bruddet, at bruddet i seg selv en lettelse for barna. Bratterud og Emilsen (2013, s. 123) skriver i sin teori at det kan forekomme endring i atferd, tristhet og depresjon hos barn som opplever konfliktfylte samlivsbrudd. Det er i et slikt tilfelle svært viktig å være observant på om barna endrer atferd eller viser tegn til endringer. Like viktig er det å danne et godt og trygt samarbeid med foreldrene sentralt.

4.5 Grønne tanker – glade barn

Til det pedagogiske arbeidet i barnehagen til Berit har de tatt i bruk «grønne tanker – glade barn». Hun forklarer at dette er et pedagogisk verktøy som kan brukes i barnehagen for hjelpe barn til å bli mer bevisst på sine tanker og følelser. Hun forklarer at pakken inneholder blant annet to grønne og to røde bamser. Grønn er de glade og trygge tankene og rød er de vonde og vanskelige tankene. Mitt inntrykk var at Berit har fått gode erfaringer ved å ta i bruk «grønne tanker – glade barn» i det pedagogiske arbeidet i barnehagen og hun nevnte under møte at barna syns godt om det. Om en skal stille seg kritisk til bruken av «grønne tanker – glade barn» vil bruken av fargekoder gjøre barna en bjørnetjeneste. Da barna lærer seg at grønn er glade og trygge tanker og rød er vonde og vanskelige tanker vil barna først og fremst assosiere fargen grønn til noe positivt og rød til noe negativt. Barn unngår å måtte sette ord på sine følelser da det kan være lettere å ta tak i den røde bamsen om barna er sinte. Begreper som sint, sur, arg, frustrert, utfordrende, vanskelig, liker ikke m.m er begreper som blir unngått å bli brukt eller som blir brukt i liten grad. Som barnehagepersonell bør en veilede og hjelpe barna til å sette ord og utrykke seg muntlig når det komme til sine følelser. Dette fordi det vil hjelpe barns språkutvikling samtidig som barn vil få et mer variert ordforråd. Det vil også hjelpe barna ved at de ikke er alene om en følelse dersom barna får uttrykket seg muntlig. Eksempelvis hvis et barn forteller at han/hun er sint og forklarer muntlig hvordan det kjennes på kroppen, kan det hende at det er et annet barn som sitter på samme følelsen. Dette kan videre danne et felleskap i barnegruppa som kan ses på som positivt. Barna får en følelse av at de ikke er alene, men at det er flere som sitter med samme følelsen. De kjenner seg igjen i hverandre.

Det er i barnehagen viktig å arbeide med følelsene våres, forteller Berit og kanskje spesielt da i en situasjon som ved et samlivsbrudd. Det understrekes i rammeplanen at barn skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser (Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver, 2017, s. 13). «Grønne tanker – glade» barn kan være en hjelpende hånd for å arbeide med dette.

5.0 AVSLUTNING

I denne oppgaven har to pedagogiske ledere blitt intervjuet om tema barn og samlivsbrudd. Jeg hadde et ønske om å få mer kunnskap om barn og samlivsbrudd, og hvordan pedagogisk leder arbeider med et slikt tema i barnehagen. I etterkant av oppgaven ser jeg at det kan være mange måter å arbeide med tema barn og samlivsbrudd i barnehagen på. Likevel valgte jeg ut det jeg så på som mest relevant for å få svar på problemstillingen min. Jeg ser også at tema barn og samlivsbrudd er noe en hel personalgruppe tar fatt i, og det er ikke bare den pedagogiske lederen som skal passe på at alt går riktig for seg. Innledningsvis ble det skrevet at pedagogisk leder skal sørge for at rammeplanen oppfylles gjennom det pedagogiske arbeidet, og dette i tråd med god faglig skjønn (Rammeplanen for barnehagen: innhold og oppgaver 2017, s. 15).

Det har i oppgaven blitt skrevet om viktigheten i å danne et godt samarbeid med foreldrene, og like viktig er det å danne et godt samarbeid med både mor og far. Det kan tenkes at målet med et samarbeid mellom foreldrene og barnehagen er til barnets beste. Stine, som er en av mine informanter, presiserte tydeligheten ved å gjøre seg kjent med og skape tillitt til begge foreldrene siden en som pedagogisk leder, barnehagelærer eller assistent skal passe på deres barn. Mine informanter har heller ikke møtt på store utfordringer når det kommer til et felles samarbeid med foreldrene etter et samlivsbrudd og det beste for barna er om foreldrene samarbeider, hevder Moxnes (2003, s. 97).

Begrepet omsorg står sentralt i barnehagehverdagen, og mine informanter assosierte begrepet som stort, hvor det handler om å bry seg om andre. I arbeid med barn og samlivsbrudd vil omsorg stå sentralt, og da kanskje spesielt i situasjoner der barn er ekstra sårbare, som ved et samlivsbrudd. I barnehagen er det et mangfold av barn, noe som vil si at ingen barn er like. Knyttet dette til omsorg kan en si at omsorgen vil variere fra barn og barn, om noen barn har mer behov for omsorg enn hva andre barn kan ha, som ved et samlivsbrudd. Som pedagogisk leder, barnehagelærer eller assistent er sentralt at barn skal bli sett på som subjekt. Barn skal ikke bli sett på som objekt, da dette kan sammenlignes med en ting. Det er også svært krenkende. Like viktig er det at barn skal bli møtt som et selvstendig og unikt individ med medvirkning, medbestemmelse og respekt for det som påvirker deres liv. I en situasjon som ved et samlivsbrudd bør Barnelova § 31 stå sentralt fordi Barnelova § 31 understreker hvilke rettigheter og medbestemmelse barnet har.

Jeg valgte tema barn og samlivsbrudd fordi dette var et tema som interesserte meg i stor grad. Jeg anser tema som relevant i barnehagelæreryrket fordi jeg tror sannsynligheten er stor for at jeg i årene framover vil møte på barn som har skilte foreldre eller at foreldrene er midt i denne skilsmisseprosessen. Etter å ha jobbet med denne oppgaven og dette tema ser jeg blant annet hvor viktig det er og fremme et godt samarbeid med foreldrene. Jeg ser hvor viktig omsorgen i barnehagen har å si, i forhold til barn og samlivsbrudd, men også at omsorgen er knyttet til det meste i barnehagen. Da mine informanter ga inntrykk av at de så på barn som opplever samlivsbrudd som mer sårbare enn andre barn, ble min interesse for dette stor. Jeg har videre blitt mer nysgjerrig på hvorfor mine informanter ser på barn som opplever samlivsbrudd som mer sårbare enn andre, og jeg lurer på hvordan dette påvirker deres syn på disse barna?

6.0 LITTERATUR

Askland, L. (2011). *Kontakt med barn*. (2. utg. 1.opplag). Oslo: Gyldendal Akademisk.

Barnelova – bl. (1981). Lov om barn og foreldre (Barnelova) (LOV-1981-04-08-7). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-04-08-7>

Bergsland, M. og Jæger, H. (red.) (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Bratterud, Å. og Emilsen, K. (2013). *Dørstokkmila*. Bergen: Fagbokforlaget

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2018, 01. oktober). *Barns familier*. Hentet fra https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/oppvekst/Familie_omsorg_og_relasjoner/Barns_familier/

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2019, 25. november). *Barn og samlivsbrudd*. Hentet fra https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/oppvekst/Familie_omsorg_og_relasjoner/Barn_og_samlivsbrudd/

Dalland, O. (2019). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Glaser, V. (2018). *Foreldresamarbeid. Barnehagen i et mangfoldig samfunn*. (2. utg.) Oslo: Universitetsforlaget

Haaland, K. R. (2002). *Barnet i skilsmissen. Et barneperspektiv på familieomforming*. Oslo: Universitetsforlaget

Johannesen, A., Tufte, P. A. og Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. (5. utg.) Oslo: Abstrakt forlag

Juul, J. (2018). *Barnets beste ved skilsmisse. En håndbok for foreldre og deres hjelpere*. Oslo: Pedagogisk forum

Moxnes, Kari. (2003). *Skånsomme skilsmisser – med barnet i fokus*. Kristiansand S: Høyskoleforlaget.

Rammeplan for barnehage. Innhold og oppgaver. (2017). Oslo: Pedlex

Schibbye, A. L. L. og Løvlie, E. (2017). *Du og barnet. Om å skape gode relasjoner med barn*. Oslo: Universitetsforlaget

Statistisk sentralbyrå. (2020, 02. april). *Ekteskap og skilsmisser*. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/ekteskap>

7.0 VEDLEGG

7.1 Intervjuguide

Introduksjon

Hvilken stilling jobber du i?

Hvor lenge har du jobbet i dette yrket?

Når ble du ferdig med din utdanning?

Omsorg

Hva legger du i begrepet omsorg?

Hva ser du på som god omsorg?

Hvordan sikrer du som pedagogisk leder at alle barn møter omsorg i barnehagen?

Hvordan arbeidet du som pedagogisk leder med å sikre at personalet har nok kunnskap og kompetanse på hva omsorg er?

Samlivsbrudd

Har barnehagen en beredskapsplan for samlivsbrudd?

Hvem i barnehagen tenker du skal få informasjon når en slik situasjon oppstår?

Føler du det kan være utfordrende for foreldre å informere dere om samlivsbruddet?

Føler du det kan være utfordrende å ha en samtale med foreldrene om slikt? Hva man skal svare/trygghet/relasjonen mellom dere osv.

Syns du samlivsbrudd er et tabubelagt tema? Hvis ja, hva tror du årsaken kan være?

Om barnet

Hvordan opplever du barn som går gjennom et samlivsbrudd i nære relasjoner?

Opplever du disse barna som mer sårbare? Hvorfor/hvorfor ikke?

Har dere samtaler med barnegruppa om slike temaer? Hvorfor/hvorfor ikke?

I forhold til dagens samfunn, tenker du det er mer akseptabelt å vise følelser/uttrykke seg/vise gode og vonde sider av livet enn hva det har vært tidligere?

Noe annet du vil tilføye?

7.2 Informasjon- og samtykkeskjema

Vil du delta i bachelorprosjektet

«*Barnehagelærerutdanning med vekt på natur- og friluftsliv*»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å finne ut hvordan pedagogisk leder i barnehagen arbeider med tema barn og samlivsbrudd. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er at jeg som ferdig utdannet barnehagelærer til våren 2020 skal få mer kunnskap tema barn og samlivsbrudd.

Min problemstilling vil være: *Hvordan arbeider pedagogisk leder i barnehagen med barn og samlivsbrudd?*

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du gjennomfører et intervju. Jeg vil ikke medbringe lydopptaker, men jeg vil ta notater for hånd underveis. Det vil ta deg ca. 45 minutter. Jeg skal samle inn opplysninger om begrepet omsorg og om barn og samlivsbrudd.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Veileder; Camilla Kalvatn Egset og Kathrine Rønning Tvinnereim
- Jeg tar notater for hånd og vet til enhver tid hvor disse er. Når jeg har gått gjennom notatene vil jeg makulere disse slik at ingen andre får tilgang på dette. Navn og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med andre koder.

Hva skjer med opplysningene dine når jeg avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 22. mai 2020.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til bachelorprosjektet, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning ved personvernombud

Med vennlig hilsen

Chatrine Moe Jenssen

Prosjektansvarlig

Camilla Kalvatn Egset

Kathrine Rønning Tvinnereim

Student

Chatrine Moe Jenssen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Barn og Samlivsbrudd* og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles fram til prosjektet er avsluttet, ca. 22. mai 2020.

(Muntlig samtykke av prosjektdeltaker, dato)